

Talent in Transitie: Ontwikkeling van Motivatie en Onderpresteren bij Cognitief Sterke Adolescenten na de Overgang Secundair Onderwijs

Alicia Ramos¹

¹*Schoolpsychologie en Ontwikkeling in Context, KU Leuven, Leuven, België*

Samenvatting De schoolgerelateerde motivatie van studenten vormt de kern van wat studenten drijft om (on)betrokken te zijn en te (onder)presteren op school. Dit proefschrift had tot doel meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van motivatie van cognitief sterke leerlingen tijdens de kwetsbare overgang naar het secundair onderwijs. Door vier studies vonden we dat cognitief sterke leerlingen niet immuun zijn voor uitdagingen gerelateerd aan motivatie tijdens de transitie naar het secundair onderwijs, dat hun ontwikkeling in sommige opzichten verschillend is van hun leeftijdsgenoten, en dat er heterogeniteit is in de ontwikkeling van motivatie binnen de cognitief sterke groep.

Trefwoorden cognitief sterke leerlingen, onderprestaties, motivatie, transitie naar secundair onderwijs

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 15 september 2023

Geaccepteerd: 11 januari 2024

Online: 28 februari 2024

Contactpersoon

Alicia Ramos, alicia.ramos@kuleuven.be

Copyright

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0. This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

Belangen

De auteur heeft geen belangen te vermelden.

1 Introductie

De motivatie van leerlingen is van essentieel belang, omdat het bepalend is voor de betrokkenheid en goede prestatie. Door motivatie te meten kan geïdentificeerd worden welke cognitief sterke leerlingen mogelijk zullen onderpresteren (Landis & Reschly, 2013). In Vlaanderen, Nederland en elders is onderpresteren een wijdverbreid probleem onder cognitief sterke studenten, wat betekent dat ze hun volledige potentieel niet benutten en dat de maatschappij daardoor waardevolle talenten misloopt. Toch is de motivatie van leerlingen met hoge cognitieve vaardigheden weinig onderzocht.

Het doel van dit proefschrift was om een dieper inzicht te krijgen in de ontwikkeling van motivatie bij cognitieve sterke leerlingen tijdens de overgang naar de middelbare school, een kwetsbaar moment in hun educatieve reis. Daarnaast wilden we onderzoeken hoe belangrijke factoren in hun omgeving hun motivatieprocessen beïnvloeden en welke effecten deze ontwikkelingen hebben op hun prestaties en schoolloopbanen op de lange termijn.

In dit proefschrift hebben we ons gericht op cognitief sterke leerlingen die behoren tot de tien procent hoogst scorende leerlingen op cognitieve vaardigheden, zoals vastgesteld aan de hand van gestandaardiseerde intelligentietoetsen. Dit criterium is gebaseerd op

het Differentiated Model of Giftedness and Talent (DMGT; Gagné, 2004) en wordt vaak gebruikt om hoogbegaafde studenten te identificeren in het Vlaamse onderwijsbeleid en de praktijk (Prodia, 2019).

Binnen het proefschrift hebben we allereerst de motivatie van cognitief sterke leerlingen met die van hun klasgenoten vergeleken. Vervolgens hebben we verschillende motivatietrajecten binnen de cognitief sterke groep geïdentificeerd. Met deze aanpak beoogden we waardevolle, systematische langetermijngegevens te verzamelen over de ontwikkeling van de motivatie van cognitief sterke studenten.

2 Cognitief Sterke Leerlingen en Normaal Begaafde Leerlingen: Differentiële Ontwikkeling in Motivatie?

Het eerste doel van dit proefschrift was om beter te begrijpen hoe motivatie ontwikkelt onder cognitief sterke leerlingen tijdens de transitie naar de middelbare school. We wilden ook zien of er verschillen zijn tussen cognitief sterke leerlingen en hun klasgenoten. We hebben dit onderzocht bij bijna 6.000 leerlingen uit 172 scholen in Vlaanderen.

In de eerste studie keken we naar de motivatie voor het begrijpen van de leerinhoud in de les (leermotivatie). We wilden ook weten hoe hun relatie met hun leerkrachten en klasgenoten hun leermotivatie beïnvloedt. We ontdekten dat cognitief sterke leerlingen minder gericht zijn op leren dan andere leerlingen. De manier waarop leerkrachten en klasgenoten met hen omgaan heeft invloed op hun motivatie, maar de effecten zijn vergelijkbaar voor cognitief sterke leerlingen en andere leerlingen.

In de tweede studie vergeleken we gevoelens over wiskundevaardigheden (academische zelfconcept) tussen cognitief sterke leerlingen en andere leerlingen in de transitie naar de middelbare school. Wij ontdekten dat cognitief sterke leerlingen in grotere mate onzekerder werden over hun wiskundevaardigheden dan andere leerlingen tijdens de transitie, hoewel hun algehele niveau van academisch zelfconcept hoger bleef.

3 Afzonderlijke Profielen van Motivatie Onder Cognitief Sterke Leerlingen

Het tweede doel van de proefschrift was om te kijken naar verschillende manieren waarop de motivatie van cognitief sterke leerlingen zich ontwikkelt tijdens de transitie naar de middelbare school. We wilden begrijpen hoe hun motivatieprocessen veranderen en hoe dit hun schoolprestaties kan beïnvloeden. We hebben dit onderzocht in twee studies bij een groep van 403 cognitief sterke leerlingen uit 27 scholen in Vlaanderen.

We onderzochten of er empirische evidentie gevonden kon worden voor het *Pathways to Underachievement*-model (PUM; Snyder & Linnenbrink-Garcia, 2013) onder de cognitief sterke leerlingen direct na de overgang naar de middelbare school. Volgens de PUM-theorie zijn er twee verschillende maladaptieve trajecten die zich kunnen ontwik-

kelen onder cognitief sterke leerlingen: het ene wordt gekenmerkt door onzekerheid over academische vaardigheden (we noemen dit het 'Maladaptieve Competentieovertuigingen'-traject) en het andere wordt gekenmerkt door steeds minder waarde hechten aan school (we noemen dit het 'Dalende Waardeovertuigingen'-traject). Volgens de PUM hebben beide trajecten invloed op hoe betrokken leerlingen zijn op school en hoe goed ze presteren. In de twee studies van dit subdoel werden de PUM-theorie grotendeels bevestigd, aangezien beide studies evidentie vonden voor verschillende kenmerken van de 'Maladaptieve Competentieovertuigingen'- en 'Dalende Waardeovertuigingen'-trajecten zoals voorgespeeld werd door de PUM-theorie. Studenten in de maladaptieve trajecten vertoonden minder betrokkenheid en minder goede prestaties in vergelijking met hun leeftijdsgenoten.

4 Samenvatting en Implicaties voor de Praktijk

In dit proefschrift hebben we laten zien dat cognitief sterke leerlingen unieke problemen kunnen hebben met hun motivatie als ze naar de middelbare school gaan. Verder, de motivatie van cognitief sterke leerlingen kan verschillen van die van andere leerlingen, en er zijn ook verschillen tussen cognitief sterke leerlingen onderling. Ondanks hun hoge intelligentie, hebben we bevestigd dat een flink aantal cognitief sterke leerlingen motivatieproblemen heeft. Dit kan leiden tot gevolgen zoals achterstand in hun opleiding en minder goede schoolprestaties.

Omdat motivatie een grote invloed heeft op schoolprestaties, en omdat motivatie sterk afhangt van de omgeving en hoe leerlingen begeleid worden, is het belangrijk dat leraren en begeleiders nadenken over hoe ze het onderwijs beter kunnen aanpassen om de motivatie van cognitief sterke leerlingen te versterken. Een van de dingen die kan helpen, is zorgen voor uitdagender schoolwerk dat past bij de capaciteiten van cognitief sterke leerlingen (Landis & Reschly, 2013). Leraren kunnen de lesstof aanpassen aan het niveau van de leerlingen, wat kan helpen om hun leermotivatie te verbeteren (Lavrijsen et al., 2021).

Omdat cognitief sterke leerlingen verschillend kunnen zijn, is het ook belangrijk dat leraren en begeleiders de tijd nemen om te begrijpen wat er precies aan de hand is met een leerling die onderpresteert, om beter te weten welke acties ondernomen moeten worden om de onderprestaties van de leerlingen aan te pakken. Ten slotte is het belangrijk om de motivatie van leerlingen vanaf een jonge leeftijd in de gaten te houden, omdat motivatieproblemen vaak voorafgaan aan slecht schoolprestaties, en vooral bij cognitief sterke leerlingen kan motivatie afnemen voordat hun cijfers eronder lijden.

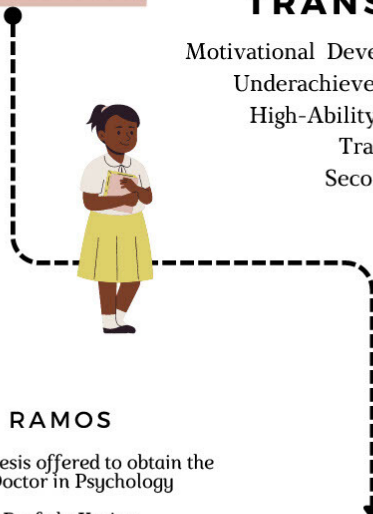
Het volledige proefschrift is op aanvraag verkrijgbaar bij Alicia Ramos (alicia.ramos@kuleuven.be) of kijk op: <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/715485>.

KU LEUVEN FACULTY OF PSYCHOLOGY AND EDUCATIONAL SCIENCES
SCHOOL PSYCHOLOGY AND DEVELOPMENT IN CONTEXT

TALENT IN TRANSITION

Motivational Development and Underachievement among High-Ability Adolescents Transitioning to Secondary School

ALICIA RAMOS

Doctoral thesis offered to obtain the degree of Doctor in Psychology

Supervisor: Prof. dr. Karine Verschueren

2023

Literatuur

- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15(2), 119–147. <https://doi.org/10.1080/1359813042000314682>
- Landis, R.N., & Reschly, A.L. (2013). Reexamining gifted underachievement and dropout through the lens of student engagement. *Journal for the Education of the Gifted*, 36(2), 220–249. <https://doi.org/10.1177/0162353213480864>
- Lavrijsen, J., Dockx, J., Struyf, E., & Verschueren, K. (2021). Class Composition, Student Achievement, and the Role of the Learning Environment. *Journal of Educational Psychology*, 114(3), 498–512. <https://doi.org/10.1037/edu0000709>
- Prodia (2019, 14 maart). *Specifiek Diagnostisch Protocol bij Cognitief Sterk Functioneren*. <https://www.prodiagnostiek.be/materiaal/CSF.pdf>
- Siegle, D., McCoach, D.B., & Roberts, A. (2017). Why I believe I achieve determines whether I achieve. *High Ability Studies*, 28(1), 59–72. <https://doi.org/10.1080/13598139.2017.1302873>
- Snyder, K.E., & Linnenbrink-Garcia, L. (2013). A Developmental, Person-Centered Approach to Exploring Multiple Motivational Pathways in Gifted Underachievement. *Educational Psychologist*, 48(4), 209–228. <https://doi.org/10.1080/00461520.2013.835597>